

ملی‌شدن صنعت نفت

نقد و بررسی چهار روایت

Nationalization of the Oil Industry

Review and critique of four narratives

Mohammad Afghari

April 2024

سیر وقایع منجر به ملی‌شدن صنعت نفت

- شهریور ۱۳۲۰: موج انتقادات از سیاست‌های دوره رضاشاه به ویژه قرارداد ۱۹۳۳
- آذر ۱۳۲۳: سیاست موازنه منفی و لغو امتیاز نفت شمال، طرح غلامحسین رحیمیان برای ملی کردن نفت
- اردیبهشت ۱۳۲۵: دولت احمد قوام و سلسله اعتصابات کارگری در صنعت نفت ایران
- بهمن ۱۳۲۷: ترور شاه و غیرقانونی شدن حزب توده
- تیر ۱۳۲۸: قرارداد الحاقی موسوم به گس-گلشائیان در دولت ساعد
- بهمن ۱۳۲۸: اعتراضات به انتخابات مجلس شانزدهم ابطال انتخابات حوزه تهران
- تیر ۱۳۲۹: نخست‌وزیری رزم‌آرا، مطالبه جدی ملی‌شدن نفت توسط جبهه ملی و مخالفت رزم‌آرا
- اسفند ۱۳۲۹: ترور رزم‌آرا توسط خلیل طهماسبی عضو فدائیان اسلام

سیر وقایع منجر به ملی‌شدن صنعت نفت

- اسفند ۱۳۲۹: تصویب قانون ملی‌شدن صنعت نفت
- اردیبهشت ۱۳۳۰: نخست‌وزیری دکتر محمد مصدق
- خرداد ۱۳۳۰: خلع ید از شرکت نفت انگلیس و ایران شکایت دولت انگلستان به دادگاه لاهه
- خرداد ۱۳۳۰: تحریم بین‌المللی نفت ایران
- اردیبهشت ۱۳۳۱: انتخابات مجلس هفدهم
- تیر ۱۳۳۱: نخست‌وزیری و سقوط دولت قوام، نخست‌وزیری مجدد و اختیارات ویژه مصدق
- مهر ۱۳۳۱: قطع روابط ایران و انگلیس

سیر وقایع منجر به ملی‌شدن صنعت نفت

- تا اسفند ۱۳۳۱: ۵ پیشنهاد نفتی به ایران
- پیشنهادات ۱- جکسون ۲- استوکس ۳- بانک جهانی ۴- چرچیل-ترومن ۵- آیزنهاور-چرچیل
- اردیبهشت ۱۳۳۲: مخالفت‌های در مجلس هفدهم با ادامه کار دولت مصدق
- تیر ۱۳۳۲: رفراندوم انحلال مجلس
- ۲۵ مرداد ۱۳۳۲: فرمان عزل مصدق و نصب سرلشکر زاهدی به نخست‌وزیری
- ۲۸ مرداد ۱۳۳۲: سیر شتابان رویدادهای منجر به سقوط دولت مصدق
- فروردین ۱۳۳۳: قرارداد کنسرسيوم

چهار روایت از ملی‌شدن صنعت نفت

- روایت حکومت پهلوی (قیام ملی ۲۸ مرداد؛ حذف روایت‌های چپ و ملی)
- روایت جبهه ملی (کودتای ننگین ۲۸ مرداد؛ ارتقاء مصدق به پیشوای ملی مبارزه با استعمار و استبداد)
- روایت چپ مارکسیستی (کودتای امریکایی-انگلیسی ۲۸ مرداد؛ حذف نقش حزب توده)
- روایت جمهوری اسلامی (کودتای ۲۸ مرداد؛ تاکید بر نقش نیروهای مذهبی به ویژه آیت‌الله کاشانی)

نتیجه: کلیه روایات فوق ایدئولوژیک یا دستکم ایدئالیستی هستند نیازمند به یک روایت پنجم بر مبنای رئالیسم سیاسی هستیم.

سپاس از توجه و همراهی شما